

MELANCHOLIA NOSTALGICA

ELŐHANG

(*Banális love story*)

(Gyöngyök a mélyből)

Az embert az irodalom mással nem összemérhető varázsa vonzza,
ez egész életre szól;
szerencsés vagy, ráleltél az *eltéphetetlen szárla*,
az ágytámlára kiírom Bohumil Hrabal tisztítóüzemi cédulájának üzenetét:
„Némely foltok nem távolíthatók el az anyag megsértése nélkül.”

Régi jogaiba visszaültetni a szépet, kiáltom,
az élet banalitásainak föltárásával
a valóság inspirációja mindenkiből varázserejű hőst mintáz,
az univerzum lényege az ellentétekre épülő szépség,
Hrabal paradicsoma *a fanyar gyümölcsök kertje*,
gyémánt keménységével kimetszett ünnep a hétköznapiokból,
ez önmagára érvényes törvénnyel rendelkezik,
a nyersvas-tuskók között a Szép Poldiban
zöld szigetecskék lobogtak.

A kisebbségi komplexus legyőzése a spontán föltárukozás előfeltétele,
az emberi lét sivársága a transzcendencia jegyében feloldható,
„Hrabal elvtárs fegyvere ezüstösen cseng, s szúrásával balzsamot fakaszt.”

Azon a napon a könyvüzletek előtt emberszalag kígyózott,
a kialvatlan arcokra színtelen lepedőt sodort a felhők vadonja,
az *Emberek beszédét* reggelig ontották az **ofszetgépek**,
a barna fedelű könyv,
Hovory lidí,
bátorságot fecskendezett a csehszlovák állampolgárba,
bizonyított rá, hogy Brod úr nem égette el Kafka úr kéziratait.

*Emléktelenül süllyed el a haldokló óriás,
 ha Brod úr betartja szavát, és nem visszakozik,
 Kafka úr kinn rekedt volna a világirodalmon,
 Borges se lenne utóbb, megvakultan ki törődne vele,
 és Hölderlin padlásszobáját nem söpörné az ácsmester
 évszázadokkal előtte.*

Minden a perspektíva szalagjára van fűzve!

1984. október huszonharmadikán párás este
 köszöntött Prágára; szél se rebtent, a sűrű hidegre csillagsereg ült,
 alattuk dülöngő árnyakként vonult a Károly hídon át
 egy részeg társaság, a korlátnak dőlve a susogó hullámokat lesték.
 Egy koronáért mérték a sört, hogy elejét vegyék
 a polgári engedetlenségnek, és a turisták méhraját se ijesszék el.
 Az Arany Tigris a Husova utca ékessége,
 az Óvárosban gombolyodó sikátor Prága zarándokhelye,
 a gyorsan ürülő korsók közt tánclépést lejt a pincér,
 az átható füst csíkjában álltam,
 lestem Őt,
 keddenként járt ide.

Szemvillanásnyi időbe telt, ahogy átvágott a sörünnep népén,
 a háromnegyedes felöltő beleúszott a levegőbe,
 a koraesti szürkületben Pepin bácsi vonult át a sörgyár
 udvarán valamelyik szisztémáját megjátszani,
 hogy a kávéházi kisasszonyoknál
 az osztrák vitéz újból győzelmet arathasson.
 Nymburkra örömeső hullt,
 Francin a fulgurációs készüléket szerelte össze,
 Maryska angyali mosollyal az ágyában feküdt.

Van a „chandleri helyek” vesszőparipám Tandorinál.
 Oka: Philip Marlowe magádetektív teleírt névjegye
 a költő hamleti korából; azóta pedig, hogy számomra
 a *Hosszú álom* világhírű költészete a halálról
 zsinórmértékké vált, a teljes Chandlert kívülről fújom.
 Hogy mégis: detektívregény-írót társítana
 bárki Tandorival? Ez befoltozhatatlan lyuk a zsákon,
 az avíttas hozományon. Még ha verébbel teszi! Megszokott már –
 De Chandlert! Szlengesen egy „*amit*”,
 alkoholista legényt,
 önbizalmatlan-szegényt,
 ki úgy távozott, ment el,
 hogy azt sem tudta, ki volt.

Mondják, az irodalom-alatti közegben fáznia kell
 a lírikusnak, mert a hívek is csupán az eufemizmust
 engedhetik meg maguknak, s „nemes ponyva”,
 vetik oda, melengetőn; hiába, *onnan* nincs
 szökés a „komoly irodalom” magasába –
 Ma már némiképp más a helyzet; az amerikai
 Raymond Chandlerrel legalábbis változott a képlet.
 Ő bonyolult érzelmekkel megvert hasadt
 lélek volt, ki nem hitt magában, s ez életének
 olyannyira ólmos árnya, hogy Philip Marlowe-történeteivel
 hiába dobott nagyot, a kishitűség percenként az
 arcára fagyott, pedig *célt ért, talált egy kemény legényt*.
 Mindenesetre talán haláláig bánta, hogy tehetségét
 abba a rámába zárta, *ahol a jó, a rossz az úr*.
 Holott az „égi másba”, ahová álmai hatoltak,
 az éteri költészet nyomába eredve, vagyis az
 elitista elvárásba fektetett be ifjan, mint anyyi más –
 Aztán már ideái elhervadtak, szárnyaszegetten,
 mindenesetre illúzióit s önmagát is elveszítve,
 elzüllyve is tán, becsukott ablakú szobájában,
 ahol megült a szag, a whiskyszagú magányban,
 a véres történet fogta le végleg a kezét, mert
célt ért, talált egy kemény legényt.
 Onnan tovább aztán az írói szenvedély röpítette,

s Philip Marlowe melankóliáját fürkészve szívébe véste – másnak legalábbis mindörökre –, hogy számít-e, vagy se, hogy hol fekszik, ha egyszer meghalt, s örök álmát alussza.

MAGAS LABDÁK LEVÉVE

Le Carré a hulló érzések költészetének mestere,
 a hidegháború színpadának sűgőlyukaira tapasztja fülét,
 a kémek lüktető halántékában tapadós méreg a rossz vérkeringés,
 az ideggócokban az áruulás járványa pusztít,
 az árnyékvilág talaja ingoványos,
 akár a csődbe ment szerelem,
 merő fenyegetés mindenütt,
 hosszú menekülés a kábult emlékezetből,
„A férfi, aki bejött a hidegről, zavarban volt: hogy is lesz most?”,
 a kivénhedt kém meggémberedve a fagytól teázik,
 Smiley ebbe a környezetbe tévedt antihős,
 két világ határán borul rá az éjszaka sötétje,
 resignált költészet ez, mondja Petri György
 George Smiley hűvösen csillámló bölcséletéről,
a nem volt hiába?
a minden hiába volt?
 melankóliája görgeti napjait.

Az eredeti tehetség a sziken is virágot hajt,
 Le Carré, a titkos zarándok épít új alapzatot a kémregénynek,
 a mesterség valamennyi fortély a Smiley kisujjában,
 a módszerben csak a bekötött szemű hit
 és a cselvetés romlottsága üthet kisebb-nagyobb lyukat,
 a szorongást áthangolja majd az érzékek csábítása,
 a mámoron túl a lélek sem veszhet el,
 Smiley-t a lelkiismeret-furdalás örvénye szívja magába,
a nem volt hiába?
a minden hiába volt?
 alkonyi melankóliája
 őt sem kímélheti, miközben léte orsóján
 leperreg az idő, és amikor esküjét letette,
 a nehéz napok után nem hált többé a hideggel:
Az embernek úgy kell gondolkodnia, mint egy hősnek,
hogy tisztessége a szűrős vadonban megmaradjon.

Ezen a ponton ismét Tandorihoz szegődtem,
mintha csak Hamlet királyi pandantja volna.:

„Közhelyszerűen létezzünk”, mondta a Szentkirályi utca sarkán
egy koszlott falú kocsmában 1992 tavaszán,

jön a szignál, beúszik a zene, mint Maigret felügyelőnél, 69
rádiófelvétel után, két kupica között a *poeta laureatus* kézen fogott,

az igazi ász mégiscsak Vanek úr a P. Howardban,
biztatott s magas homloka a gondolatba révedt,
verskedvelők kis szabadidő műsora, kocsmapárába lehelt
Tandori-manőverek –

tűzbe tenném érte a kezemet:

„Nem akarom, hogy szomorúan végezzük a dalt, majd pénteken,
ha elköszönünk egymástól, kedves Hallgató!

Mert Puskás Öcsi sosem hiányozhat irodalmi műsorokból,
emlékezünk arra a bűvös mondására, hogyan oldja meg
ő a legnehezebb helyzetet is a labdával:

Úgy kell rúgni, művészkém! Találó válasz.

Magam ezt, mert a hazai változatokat sosem érzem egészen
elégségesnek, megtoldottam a minap:

úgy kell venni..., vagyis a legképtelenebb labdát is levenni”.

Magas labdák levéve.

LERAKNI MAKACS TERHEMET

A Krisztina tér sárgasága a templomra hull,

a gesztenyefa kupolája hátraveti az Eget,

a Mészáros utcán a pinceablakok dróthálóiban

szeneskosarak ütései,

a régi világ ikonjait kicsorbult könyöklők őrzik,

a történelem lüktető tapasztalat,

fenyítés,

áldozat,

balkáni gerlék gyöngyöznek a hódarában,

a hályogos ablakszem mögött magányos bolygó az ember,

a Rózsa utca házacskaíra gondolok,

a gyermekkori rezervátum gócaira,

az életrajz gyűjtőmedencéjére,

ahol a könyörület a kertek cukorsüvege alatt gyulladt ki.

Az idő elhomályosítja az apró emlékeket,
 a fiatalság joker-természetű,
 nagy szeletet kanyarít ki a világból,
 refrénjeit az öregkor keresi meg,
 keserű zene az élet távolából a melankolikus
 noktürnök dallama.

Vendi-papa szerint az erotikus tapasztalatgyűjtésem
 tárgya Mira, a cigánylány volt,
 eleve tényként: a könnyű természetű.
 Misztikus vonzása hajtja a vérem,
 álmomban mutatóujjával Anyám fenyeget:
 „*Megpohonyállak, ha arra jársz!*”
 A vágyak csukott szemhéjak,
 kozmikus papírhulladék az átizzadt éjszaka,
 a veronai erkély körívén festett virágfejek
 lenyomatai szívják el az apró kristály-gömbök fényét,
 kitömött madártest mozog a huzalos levegőben,
 fölmorzsolódik a pubertáskor szövete,
 hullámtarajos út a világba,
 jég szemek, csikorgó kavicsok,
 a hidegnek kitett cseréptető fölé esőcsatornák
 nyüszítése kísért,
 kitáruul a lakatlan Hold,
 tél idején törékeny tükör,
 szemem emlékezik az éjszaka összes tavára.

A Fölsőtemplom előtt Galba Nani
 himbálja ridiküljét, vadászni hív, magasra repül,
 blúza alatt hullámos szelídgesztenyék,
 körömcipője férfiszíveken kopog,
 ugyanaz a szívóssá érlelt vágy tüzel félévszázad óta,
 az ablakmélyedésből lestem meg boszorkány-döfködését,
 az erotika imája színig töltötte a szobát,
 ma is éhség gyötör,
 megtelek a női test vadszedér-illatával,
 az álom kancáját itatom:
 „*Ígérd meg, bármi történjen is,
 az ágyhoz szögezel, mielőtt kivisznek a temetőbe!
 Kípusztulnak mellőlem a férfiak!
 Csodálatos érzés!*”

Az ábrándvilág áltéri ködsáv,
elhomályosítja a jelen partjait,
a törékeny élet hazugsága,
a földi javak elrontója, állították,
az otthoniak már nem számoltak a költészet megszállottságával, 71
a gyermekkor csapongó játéka feledésbe merültek,
társuk a hajnali óracsőrgés,
sisakrostélyként csapódik a megalvadt napokra.

Lecsavarom a gép fémsisakját; a tömítés beleégett
a kupak körperemébe, gyűrűszerű részt vágok az előző napi
*Magyar Nemzet*ből, és a két fémrész közé illeszttem.
Megeresztem a gázpalackot,
örködöm a körláng fölött,
az ajtófélfának dőlve figyelem a kékes-sárga szirmokat,
a kifolyócső izzó gömböcskéket köpdös,
a kondenzvíztől sziszegni kezd a forró fém;
a gőzölgő csésze fölé hajlok,
a reggel erotikus dekoltázsába,
az ember társasjátékot játszik saját beteljesedésének hiányával,
„*Csak az életemet féltem kicsit*”, mondja Esterházy,
az írás kisebesíti is a múltat, és tüskét szúr a jelenbe,
a melankólia véget nem érő falikép,
jó az életet kárhozatba vinni,
én követem még a költők szárnyas intelmét,
és a szív kőedényébe töltöm a várakozások
mennydörgését.
A hegy távoli üregében cementből kitapasztott
derítő visszhangzik,
az a múltbeli alak kikecmereg az ágyból
a zuhanyzóálcával egybeépített helyiségbe.
Az indigókék hajnal a kert fái közt hasad,
himnikus áhítattal nézem a makrokozmosz darabját,
csillámlottak az esőtől Ottlik háztetői,
telek aludtak a gellérthegyi utcákon,
királyi adomány az Eötvös Collegium,
kilépünk az időből, megtudni, kik is lehetünk,
hiú fény élesztgeti szívünkben a reményt,
a tudomány összekuszált teste hódításra várt,
vétkeink azóta se hagynak nyugodni.

Amikor Mirko Kovač 1974-es leírását olvasom
 az Astoria szálló halljáról, visszatérek ehhez a tetovált múlthoz,
 a szeles Kossuth Lajos utcán csillogó kirakatok sorakoztak,
 a lármás forgatag magával ragadott;
 azóta sokfelé megfordultam,
 csak Isztambultól ittasultam meg ugyanúgy,
 akkor kezdenek bele a Felszabadulás tér átépítésébe,
 megrökönyödéssel nézem, ahogy a kivörösödött
 munkások darabokra szétszedik a várost,
 lábaink alatt szekercehangok szögecselik a talpfákat,
 egy megcsonkolt kéz intő jelként mered a levegőbe,
 a fájdalom a szemembe néz,
 láttam ezt a pillantást az udvari padnál
 párás szemgolyókkal
 az Öreg Cimi aprította a tüzelőt,
 és óvatlanul egy darabot kihalított a kézfejéből;
 a kórház nem esik messze a Rózsa utcától,
 déli kerítése a vasúti ároknál húzódik, az a város másik huzatos széle,
 a baleseti sebészet az élet királyvíz-próbája,
 hipószag, béketűrés.

Mirko Kovač inspirálója *A kanizsai Hidegháznak*,
 a város *Halottasházához* címzett elégikus vízióinak,
 mely tollam hegyén vár.
 Kovač *A bevezetés a másik életbe* című könyve megállít,
 hogy az élet évszak-váltásai alatt közeledjem egykori önmagamhoz,
 egyetlen vágyam mindenki szeme láttára
 lerakni makacs terhemet,
 és beváltani a gyermekkornak tett ígéretet,
 melytől gyávaságból eddig el-elmaradoztam.
 Az elmerült Atlantisz ámulata elragad, ahogy
 a monarchiabeli városok maradványainak
 angyali bája nyűgöz csak le;
 a mediterrán költők érezhetnek hasonló a Földközi-tengertől;
 a fénylő képeslapokon a széles homlokzatú házak
 ugyanúgy összefűződnek, mint a tenger és az ég kékje;
 a kövezet por-rózsái a hínárosan csillámló üzletsoroktól
 a tajtékos partig érnek; egy drogéria fölött ezüstrajzolatú
 üveglap, széttöredezve, a betűk szélein
 esőtől, hólétől elkenődött fölirat.

A fény hozzásimul a partra ragasztott paloták üvegtáblájához,
az áradó szépség kifürkészhetetlen,
a szétszórt hullámok kagylóiban az esőszínű napok moraja.

A régmúlt világban idáig ért el Kanizsa,
kereskedőink a fiumei parton kötötték ki gazdag
portékákkal megrakott hajóikat,
és a Monarchia képére fölépítették városunkat.

Lejtők mélyén és dombok csúcsán fekszik
munkájuk maradéka, leomló örökségem,
mely érlelődő éveim kíséerte a Rózsa utcai ház
orgonaillatától a Krisztinavárosi templomig.

Követem hát a monarchikus városokban
gyermekkorom nyomát, Krakkótól Zágrábig
szívemhez szorítom a mulandó időt.

„Egész életem egy nagy honvágy”, mondta Mahler, a zeneköltő.
Engem is rabul ejt szülővárosomban a hontalanság.

UTÓHANG

(Az elirigyelt szem)

Az ég hamujában költöző madarak bukdácsoltak,
kómában fekvő Anyám teste eleven szarkofág,
ajkára utolsó szavait írta az Isten,
az ágy végénél meglesem a halál előfutárát,
lehullott üstökös színtere a kórterem.

Rám nő az élet, eljött férfikorom ideje.

Korán hazatérek.

Életem pusztulásra ítélt tükre Anyám szeme marad.

Melancholia nostalgica.